

Jak nie dać się nabrać w internecie?

Scenariusze zajęć i warsztatów dla osób w wieku 14+

Autorzy: Ana Matusевич, Wiktor Nowak

Przygotowaliśmy scenariusze lekcji i warsztatów skierowanych do osób 14+ (młodzieży szkolnej, seniorów). Możesz je realizować pojedynczo, wybierając temat, którym dana grupa jest najbardziej zainteresowana. Zachęcamy jednak do przeprowadzenia cyklu, ponieważ w taki sposób uczestnicy omówią całe spektrum wyzwań, które stawia przed nimi (i nami) poruszanie się w przestrzeni informacyjnej.

Podczas spotkań omawiane są takie tematy jak: fake news, manipulacja medialna, dezinformacja, fact-checking oraz bańka informacyjna. Zjawiska te są stałym elementem naszej codzienności, wpływają na nasze decyzje (od konsumenckich po polityczne), sposób postrzegania świata oraz samopoczucie. Dlatego ważne jest, by pomóc zrozumieć te zjawiska, podpowiedzieć, jak być bardziej czujnym i z jakich narzędzi można korzystać.

W każdym ze scenariuszy podpowiadamy, gdzie znajdziesz definicje i informacje na dany temat. Te źródła będą pomocne przy tworzeniu prezentacji na zajęcia, poszerzą też twoją wiedzę o omawianych zjawiskach.

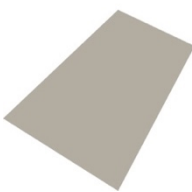
1. Fake newsy. Jak je rozpoznać i jak walczyć z dezinformacją?

Kategoria: prezentacja i dyskusja

Czas trwania: 2 x 45 minut

Materiały: flipchart, markery, kilka zwykłych kartek papieru i długopisy, komputer podłączony do rzutnika z możliwością wyświetlania prezentacji, uczestnicy mogą korzystać ze smartfonów z połączeniem internetowym

Część I. Celem spotkania jest zrozumienie zjawiska fake news oraz zaprezentowanie uczestnikom sposobów walki z dezinformacją. Czym jest fake news, manipulacja medialna, propaganda? Czym się różnią te zjawiska? Po co się tworzy fake newsy? Jak wpływają na demokrację i społeczeństwa?

1. Rozpocznij od rozmowy z uczestnikami: jak rozumieją termin „fake news”? Upewnij się, że uczestnicy rozumieją znaczenie angielskich słów *fake* i *news*. Spróbuj zmotywować jak największą liczbę osób do odpowiedzi na to pytanie. Wszystkie hasła, które padają, zapisuj na bieżąco na tablicy/flipcharcie.

2. W zapisanych hasłach wyszukaj te, które rzeczywiście dotyczą istoty fake newsa – podkreśl je, by wskazać, że są najbardziej trafne. W oparciu o nie, wspólnie z uczestnikami, spróbuj stworzyć definicję fake newsa.
3. Posiłkując się wcześniej przygotowaną prezentacją, przedstaw słownikowe definicje fake newsa, upewnij się, że są zrozumiałe dla uczestników i wybierzcie te, które najlepiej odpowiadają rzeczywistości.
4. Podziel uczestników na dwie grupy. Poproś, by każda z grup przygotowała listę powodów tworzenia fake newsów. Po co, w jakim celu ktoś je tworzy? Dlaczego ktoś publicznie manipuluje faktami? Przeznacz na to 5 minut.
5. Poproś, by każda z grup kolejno przedstawiła punkty ze swojej listy. Zapisz je na tablicy lub flipcharcie, jeśli czegoś twoim zdaniem brakuje – uzupełnij.
6. Poproś uczestników zajęć o odpowiedź na pytania: czym się różni fake news od manipulacji lub nieprawdziwych wypowiedzi osób publicznych? W jaki sposób te narzędzia wykorzystuje się w propagandzie? Czy mogą podać jakieś przykłady? Doprecyzowuj, czy to, o czym mówią, rzeczywiście jest fake newsem.
7. Przedstaw przykłady fake newsów, zarówno z Polski, jak i z zagranicy, pogrupowane w typy (np. phishing, informacja o śmierci znanych osób etc.).

Część II. Celem spotkania jest zaprezentowanie uczestnikom narzędzi weryfikacji zdjęć, filmów, profili w mediach społecznościowych. Wyjaśnienie, po co i jak można walczyć z fake newsami oraz jak reagować, kiedy ktoś rozpowszechnia nieprawdziwe informacje o nas czy naszych bliskich.

1. Nawiązując do wiedzy z pierwszej części zajęć, porozmawiaj z uczestnikami o tym, czy zetknęli się z fake newsami/manipulacją. Co to było? Jaka była ich reakcja? Jak się czuli? Czy od początku wiedzieli, że to fake news? W jaki sposób dowiedzieli się, że to nieprawda? Czy usunęli udostępniony przez siebie fake news? Warto w tym miejscu wyjaśnić, że fake newsy należy dementować, usuwać i nie ma nic złego w przyznaniu się i przeproszeniu (w mediach społecznościowych bądź w dyskusji), że początkowo uwierzyło się w stworzoną przez kogoś nieprawdziwą informację.
2. Przedstaw narzędzia weryfikacji informacji: odwrócone wyszukiwanie obrazu, web.archive, Google Trends i wyjaśnij, jak z nich korzystać. Jeżeli uczniowie mają dostęp do smartfonów lub tabletów z internetem, zachęć ich do wypróbowania tych narzędzi.
3. Nawiązując do rozmowy o własnym doświadczeniu z fake newsami, wyjaśnij, jak należy reagować. Pokaż dobre sposoby dementowania fake newsów, prostowania informacji, które sami udostępniliśmy.
4. Wyjaśnij, jakie konsekwencje może przynieść rozprzestrzenianie się fake newsów w wymiarze makro (np. propaganda rosyjska, fake newsy rozpowszechniane przez reżimy totalitarne) oraz mikro (np. fake news o koleżance/koleżce rozpowszechniany w mediach społecznościowych).

Co się powinno znaleźć w twojej prezentacji?

- słownikowe definicje fake newsów,
- przykłady krajowych i zagranicznych fake newsów czy manipulacji faktami (cytaty, print screeny etc.),
- statystyki dotyczące rozprzestrzeniania się fake newsów,

- narzędzia weryfikacji informacji: odwrócone wyszukiwanie obrazu, web.archive, Google Trends (print screeny stron pokazujące, jak korzystać z tych narzędzi),
- dobre praktyki: sposoby dementowania fake newsów, prostowania informacji, które sami udostępniliśmy.

Źródła dla prowadzącego/prowadzącej

Definicje fake newsów:

<https://dictionary.cambridge.org/pl/dictionary/english/fake-news>

<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/fake-news>

<https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/fake-news>

Po co tworzy się fake newsy?

<https://30secondes.org/en/module/why-is-fake-news-invented/>

<https://money.cnn.com/interactive/media/the-macedonia-story/> dokument o początkach fake newsów i w szczególności o zarabianiu na nich

<https://www.trendmicro.com/vinfo/pl/security/news/cybercrime-and-digital-threats/fake-news-cyber-propaganda-the-abuse-of-social-media>

<https://www.webwise.ie/teachers/what-is-fake-news/>

Przykłady fake newsów:

Należy je wyszukać dla każdego z państw osobno. Lista wiarygodnych organizacji sprawdzających fake newsy znajduje się pod linkiem <https://ifcncodeofprinciples.poynter.org/signatories>

Narzędzia do weryfikacji:

<https://images.google.com>

<https://tineye.com>

<https://citizenevidence.amnestyusa.org>

<http://fotoforensics.com>

<http://web.archive.org>

<https://trends.google.pl>

Jak reagować?

<https://knowledge.insead.edu/node/5526/pdf>

<https://www.britishcouncil.org/anyone-anywhere/explore/dark-side-web/fake-news>

Konsekwencje rozpowszechniania fake newsów:

<https://www.youtube.com/watch?v=lwVYaY39YbQ>